

Effekter av Coronapandemin – alkoholanskaffning och konsumtion under mars och april 2020, jämfört med samma period 2019

Preliminära uppgifter

Björn Trolldal CAN, juni 2020

Sammanfattning

Preliminära beräkningar från CAN:s Monitormätningar visar att det inte skett någon ökad konsumtion av alkohol i Sverige under Coronapandemin.

Av beräkningarna framgår att den registrerade försäljningen i Sverige under mars och april i år låg på ungefär samma nivåer som under samma period 2019. Däremot sjönk den oregistrerade anskaffningen med 56 procent, räknat i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det ger totalt sett en minskad anskaffning på 7 procent i mars och april i år jämfört med samma månader 2019.

I Monitormätningarnas frågeundersökning ställs även frågor om hur mycket alkohol som konsumerats, oavsett var alkoholen kommer ifrån. Det visar sig att den självrapporterade konsumtionen under mars och april 2020 låg på samma nivå som under motsvarande period 2019.

Dessa båda skattningar skiljer sig således åt, men visar entydigt att det inte skett någon ökning av alkoholkonsumtionen. En förklaring till skillnaden mellan de båda måtten skulle kunna vara att vissa konsumenter har druckit alkoholdrycker som har införskaffats innan restriktioner infördes till följd av coronapandemin.

Monitormätningarna

I Monitormätningarna summeras den registrerade delen av alkoholanskaffningen med den oregistrerade delen, i syfte att få en bild av den totala anskaffningen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs i Sverige, det vill säga på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker (folköl). Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet (utöver det som beställs via Systembolaget).

Denna del är av naturliga skäl inte registrerad och statistikförd någonstans. Den kartläggs istället med hjälp av Monitormätningarnas löpande frågeundersökning, som omfattar ett slumpmässigt och representativt urval av drygt 18 000 personer per år. Totalt har 340 000 personer blivit intervjuade sedan starten år 2000. Eftersom de oregistrerade mängderna

som fångas in i undersökningen av olika skäl är lägre än de faktiska nivåerna, bland annat till följd av bortfall och underrapportering, genomförs vissa korrigeringar. Dessa korrigeringar genomförs för att de oregistrerade delmängderna ska kunna läggas till de registrerade.

I den löpande frågeundersökningen ställs även frågor om hur mycket alkohol respondenterna konsumerat under de senaste 30 dagarna, oavsett var den alkoholen har anskaffats.

Här redovisas resultat från analyser av anskaffningen av alkohol och den självrapporterade konsumtionen under mars och april 2020. Dessa uppgifter jämförs med samma månader 2019, för att studera eventuella effekter av coronapandemin på alkoholanskaffningen och konsumtionen. I dessa analyser har den oregistrerade anskaffningen summerats till en kategori, som består av summan av de fyra delmängderna. De delar av den registrerade försäljningen som inte finns redovisade per månad har uppskattats månadsvis för att göra jämförelser möjliga.

Frågorna i undersökningen om den självrapporterade konsumtionen är dryckesspecifika, men har summerats till en total mängd konsumerad alkohol. Alla volymer av alkohol som redovisas avser, eller är baserade på, centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. För en fördjupad redovisning av den metodik som använts i dessa analyser, se metodikavsnittet i slutet.

Total alkoholanskaffning under mars och april 2020 jämfört med 2019

Preliminära beräkningar visar att den registrerade försäljningen i Sverige under mars och april i år låg på ungefär samma nivåer som under motsvarande period 2019. Däremot sjönk den oregistrerade anskaffningen med ungefär 56 procent under mars och april i år jämfört med 2019, räknat i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det ger totalt sett en minskad anskaffning på ungefär 7 procent i år jämfört med mars och april 2019.

Total alkoholanskaffning i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Preliminära uppgifter.

Mars och april	2020	2019	Förändring
Total anskaffning	128,8	138,3	-7 %

Registrerad försäljning i Sverige

Den registrerade försäljningen i Sverige består av försäljning på Systembolaget och restauranger och av folköl i livsmedelsbutiker. Preliminära beräkningar visar att den försäljningen sammanlagt låg på ungefär samma nivå under mars och april 2020 som under samma period 2019, räknat i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Systembolagets försäljning ökade med 10 procent, medan restaurangförsäljningen halverades. Även folkölsförsäljningen minskade något.

Registrerad försäljning i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Preliminära uppgifter.

Mars och april	2020	2019	Förändring
Registrerat, totalt	120,4	119,3	+ 1 %
Systembolaget	106,2	96,7	+ 10 %
Restaurangförsäljning	7,4	15,5	-52 %
Livsmedelsbutiker (Folköl)	6,8	7,2	-5 %

Oregistrerad anskaffning

Den oregistrerade anskaffningen består av resandeförsel, köp av smugglad alkohol, köp via internet (utöver det som beställts via Systembolaget), samt av hemtillverkning. I de nu aktuella analyserna har dessa fyra delmängder summerats till en kategori.

Preliminära beräkningar ger vid handen att denna anskaffning sjönk med ungefär 56 procent under mars och april 2020, jämfört med samma månader 2019. Det är i första hand resandeförseln som minskat på grund av att resor utomlands minskat mycket kraftigt under perioden.

Oregistrerad anskaffning i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Preliminära uppgifter

Mars och april	2020	2019	Förändring
Oregistrerad anskaffning	8,4	19,0	-56 %

Självrapporterad alkoholkonsumtion

Respondenterna har även fått uppge sin konsumtion av alkohol oavsett hur alkoholen har införskaffats. Preliminära beräkningar av den självrapporterade konsumtionen visar sig att den under mars och april 2020 låg på i stort sett samma nivå som under mars och april 2019. Under den här perioden 2020 låg den på 60,7 centiliter och under 2019 på 60,6 centiliter per invånare 15 år och äldre. (Dessa uppgifter är dock inte korrigerade för underrapportering, se metodikavsnittet).

Metodik

Generellt om Monitormätningarna

Här följer mer information om Monitormätningarna och den metodik som används. För en fördjupad beskrivning, se CAN-rapport 184. Urvalet av personer till Monitormätningarnas frågeundersökning är sedan 2013 individbaserat. Det är slumpmässigt och representativt för den svenska befolkningen. Åldersintervallet för intervjupersonerna i urvalet är 17-84 år och frågeundersökningen genomförs dagligen. Från och med år 2020 ges alla respondenter, som har mobiltelefon, en möjlighet att besvara frågeundersökningen digitalt i sina

telefoner. De respondenter som inte besvarar enkäten på detta sätt, eller som bara har fast telefoni, blir uppringda för en telefonintervju på samma sätt som tidigare.

Eftersom de oregistrerade mängderna som fångas in i undersökningen av olika skäl är lägre än de faktiska nivåerna, genomförs vissa korrigeringar. Dessa korrigeringar genomförs för att de oregistrerade delmängderna ska kunna läggas till de registrerade mängderna, i syfte att få en bild av den totala anskaffningen. Korrigeringen baseras på frågor om hur mycket alkohol respondenterna uppger att de har köpt på Systembolaget. Svaren jämförs med den faktiska försäljningen och skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används som en uppräkningsfaktor, per dryckeskategori, för att räkna upp de olika delmängderna oregistrerad alkohol. I uppräknningen tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till de som dricker allra mest, en grupp som är överrepresenterad i bortfallet.

Syftet med Monitormätningarnas anskaffningsdel är att beräkna svenskarnas konsumtion på aggregerad, nationell nivå. I den registrerade försäljningen i Sverige ingår dock även icke-svenskars köp i landet. Det gäller den norska gränshandeln på Systembolaget och utländska turisternas köp i Sverige. Å andra sidan ingår inte svenskars konsumtion i samband med resor utomlands.

Dessa båda delmängder påverkar konsumtionsberäkningarna i olika riktningar. Delmängderna tar alltså till stor del ut varandra vid beräkningar av totalkonsumtionen bland svenskar och nettot av dem är troligtvis relativt litet. I samband med coronapandemin har dessa delmängder minskat mycket kraftigt och även dessa förändringar tar troligen ut varandra och påverkar beräkningarna av svenskarnas totalkonsumtion relativt lite på samma sätt som tidigare, se CAN-rapport 184 för en mer utförlig diskussion om detta.

Metodik för jämförelser av mars och april 2020 med samma period 2019

Vid årsskiftet 2019/2020 genomfördes en metodförändring i frågeundersökningens datainsamlingen. Då gavs alla respondenter en möjlighet att besvara frågeundersökningen digitalt i sina mobiltelefoner. De respondenter som inte besvarar enkäten på detta sätt, eller som bara har fast telefon, blir uppringda för en telefonintervju på samma sätt som tidigare. Under 2019 genomfördes dock ett större test med den nya metoden, som pågick under hela året och inkluderade 9000 personer.

I de analyser som presenteras i denna text har anskaffning och konsumtion under mars och april 2020 jämförts med samma månader i detta test. Antalet respondenter som fick frågor om anskaffning av alkohol uppgick till 1431 under mars och april 2019, och till 3489 under samma period 2020. Motsvarande antal personer som fick frågor om konsumtion av alkohol var 900 respektive 2538.

Registrerad försäljning

Systembolagets försäljning under mars och april, och per dryckeskategori, har räknats om till en totalvolym i centiliter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Dessa uppgifter publiceras av Systembolaget.

När det gäller restaurangförsäljningen finns ingen månatlig redovisning av vin och spritförsäljningen. Däremot finns det uppgifter om försäljningen av starköl från Sveriges

bryggeriers medlemsföretag till restauranger per månad. Dessa uppgifter publiceras av Delfi Marknadspartner. Starkölsförsäljningen står för 56 procent av den totala alkoholförsäljningen på restauranger och dessa medlemsföretag står för ungefär 90 procent av denna marknad.

De publicerade uppgifterna om den månatliga starkölsförsäljningen till restauranger har i de aktuella analyserna används som indikator på försäljningen av även vin och spritdrycker till restauranger, både vad gäller volymer och förändringar. De redovisade uppgifterna om restaurangförsäljningen i mars och april 2019 och 2020 kan således ha vissa felmarginaler.

Även Delfis månatliga uppgifter om folkölsförsäljningen har använts i de redovisade analyserna. Medlemsföretagen står för nästan hela denna marknad, men en viss felmarginal kan föreligga även här.

Restaurangförsäljningen och försäljningen av folköl avser försäljning till restauranger och livsmedelsbutiker, alltså inte till konsumenterna. Övriga anskaffningskällor avser däremot i större utsträckning konsumenternas köp eller annan anskaffning.

Oregistrerad anskaffning

I de analyser som presenteras i denna text har de fyra oregistrerade delmängderna summerats till en kategori för att ge mer stabila resultat. Dessutom har de två månaderna mars och april summerats till en tidsperiod. Uppgifterna är dock preliminära.

Självskattad konsumtion

Frågorna om den självrapporterade konsumtionen baseras på ett frågebatteri som börjar med en fråga om respondenten över huvud taget har druckit någon alkoholdryck under de senaste 30 dagarna. Om personen har konsumerat alkohol under den perioden ställs dryckesspecifika frågor om hur ofta vederbörande druckit den aktuella drycken och hur mycket som brukar konsumeras vid dessa tillfällen. De olika dryckerna summeras till en total alkoholkonsumtion i centiliter ren alkohol. Dessa självrapporterade uppgifter korrigeras dock inte för underrapportering på det sätt som görs för de anskaffade volymerna. Detta får till följd att de självrapporterade volymerna är betydligt lägre än anskaffningens nivåer. För mer information om redovisningen av den självrapporterade konsumtionen, se CAN-rapport nummer 186.

CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

www.can.se